

Statsminister Gro Harlem Brundtland

INNLEGG I UTENRIKSDEBATTEN - 19. JANUAR 1989

President!

Denne utenriksdebatten kommer på et tidspunkt da vi har mye å glede oss over, med undertegningen av sluttdokumentet i Wien som siste i rekken av bemerkelsesverdige forandringer og nye gjennombrudd gjennom de siste tre år.

Bildet er preget av fornyelse, av økt vilje og nye muligheter for samarbeid på tvers av tradisjonelle skillelinjer. I USA kan president Bush bygge videre på et forhold til den annen supermakt som ikke har vært bedre siden den annen verdenskrig. I Moskva står et dynamisk lederskap ved roret, som har vist evne og vilje til dyptgripende nytenkning. Flere østeuropeiske land opplever en åpenhet i den politiske debatt som vi ikke har sett maken til.

Det nye klima må utnyttes også i et nord/sør-perspektiv. 1990-årene kan ikke bli et nytt tiår med tapte muligheter for den tredje verden.

Det burde nå være større muligheter for en global fredsøkonomi, og for alvor til å ta fatt på miljø- og ressursproblemer. Europa har her et stort ansvar og en viktig rolle å spille. Med ny selvtillit vil et styrket Europa også kunne bidra sterkere til den internasjonale utvikling.

EF er drivkraften for denne europeiske bevisstgjøring, og velger i stadig større grad fellesskapsløsninger og flertallsvedtak som virkemidler. Det er ikke bare et spørsmål om nedbygging av handelshindringer.

Debatten om verdier som vi og de andre nordiske land legger avgjørende vekt på - full sysselsetting, sosial og miljømessig trygghet og kvalitet, likeverdige utdanningsmuligheter, kulturell og vitenskapelig utveksling - er i ferd med å tre klarere fram også innenfor EF. Det er også en mer omfattende debatt, f.eks. de sosialdemokratiske partier imellom, om framtidens Europa og om et nærere og mer direkte samarbeid mellom partiene i EF- og EFTA-land.

Vi vil måtte betale en pris dersom vi ikke aktivt prøver å tilpasse oss og medvirke i den prosess som EF for lengst har innledet, og istedet risikere å binde for mye av kreftene til en debatt allerede nå - for eller mot medlemskap. En prosess pågår, der også andre land nå tilpasser seg, og i særlig grad gjelder det våre partnere i EFTA.

President, jeg har lyst til å minne om at EFTAs potensiale er avhengig av medlemslandenes politiske vilje, også utover EFTAs tradisjonelle og nåværende ramme.

Det har samtidig vært gjort gjeldende ulike syn på mulighetene til å nå fram i tilstrekkelig grad gjennom EFTA-samarbeidet. Derfor er det en interessant og gledelig utfordring som EF-kommisjonens president, Jacques Delors, rettet - både til EFTA og til EF - i Strasbourg for to dager siden.

For det første sier Delors klart at utviklingen av samarbeidet mellom EF-landene, må gis prioritet, og han understreker at intet må få avlede fra innsatsen for å realisere Enhetsakten.

For det andre, fremhever han den særlige kvalitet og spesielle stilling samarbeidet med EFTA har i EFs forhold til omverdenen. Og - jeg vil legge til - at så sent som på EFs toppmøte på Rhodos - ble dette sagt langt mindre klart.

For det tredje, retter Delors en utfordring til EFTA-landene - skal vi fortsette med å bygge videre på de forbindelser vi har - eller vil vi velge å gjøre EFTA sterkere og mer handlekraftig? Er vi rede til å gi EFTA et bredere mandat? Er vi rede til å gå inn i en felles og mer formalisert institusjonell ramme for samarbeidet med EF?

Siden det er Norge som har formannskapet i EFTA, er det vi som skal ta særlig ansvar for å utprøve de ulike muligheter.

Spørsmålet om EFTA-samordning overfor EF, også de institusjonelle sidene som er reist av Delors, vil stå på dagsordenen i tiden framover, fram til regjeringssjefene i EFTA møtes i Oslo i midten av mars. Der har vi lagt opp til å drøfte grunnlaget for en styrket innflytelse og et sterkere EFTA, med sikte på et utdypet europeisk samarbeid. Statsministermøtet i Oslo i mars vil være anledningen til å gi et svar på Delors' invitasjon og utfordring.

Det omfattende utredningsarbeid som er satt igang i Norge og i de øvrige EFTA-land, vil gi et godt grunnlag for en raskere kartlegging av EFTAs muligheter til å oppnå en større likeverdighet i forhold til EF, slik Delors etterlyser.

Disse utspill fra EF gir oss viktige impulser, og økte muligheter for en meningsfylt innsats i den norske formannskapsperioden. Jeg regner med at vi vil ha bred støtte i Stortinget for en aktiv og resultatorientert holdning når vi nå bringer EF-ballen videre inn i drøftingene blant EFTA-landene i ukene som kommer.

Vi trenger i vår Europa-politikk å samle bredest mulig oppslutning.

Det bredere Europa-perspektiv som EF-kommisjonens president personlig så sterkt betoner, er også fremhevet i hans omtale av miljøspørsmålene. Han foreslår opprettelse av en miljøorganisasjon for de europeiske land, som senere kunne gi grunnlag for et sterkere institusjonelt globalt samarbeid.

Slike tanker vil vi naturlig nok på norsk side sterkt slutte opp om. Miljøengasjement vil være et nødvendig og fremsynt svar på tidens nye krav til felles løsninger av problemer, som igen nasjonale grenser gir beskyttelse mot.

Nordområdene er en del av våre utenrikspolitiske nærområder. Samtidig er de en del av Europa og et sentrum for global strategisk oppmerksomhet.

Øst/Vest-skillet i Europa går fra Balkan, gjennom Sentral-Europa, og ender i polarisen nord for Svalbard og Franz-Josefs Land. Norge har derfor et særlig forvaltningsansvar i disse nordområdene, også i en bredere europeisk og global ramme.

Vi kan i vårt land bidra til å øke bredden og dybden i tilnærmingen til de østeuropeiske land, ikke minst gjennom våre kontakter med Sovjetunionen.

I lange perioder med konfrontasjon og mistillit mellom Øst og Vest, har det lyktes skiftende norske regjeringer å bidra til ro, stabilitet og lavspenning i disse områdene. Med stor dynamikk i dialogen og i tilnærmingen mellom Øst og Vest, må vi legge opp til et utdypet økonomisk, politisk og kulturelt samarbeid på områder av felles interesse - også i disse nordlige områdene.

Økt økonomisk kontakt i nordområdene, gjensidig opprettelse av valgkonsulater, lettelser i viseringsadgang og persontrafikk og avtaler om forebyggelse av episoder til sjøs og i luften, er naturlige elementer i en bredere tilnærming mellom Øst og Vest.

Det politiske og forsvarmessige samarbeid i NATO, som i sitt 40. jubileumsår har bidratt til en av de lengste fredsperioder i europeisk historie, og til et sterkere vesteuropeisk samarbeid, er en viktig forutsetning for en aktiv politikk også i nordområdene.

De atlantiske sjøveis forbindelseslinjer er en livslinje i vår egen og alliansens sikkerhet. Forutsigbarhet, ro, klarere adferdsregler og entydige jurisdiksjonsforhold, er vesentlige elementer i vår samlede politikk i nordområdene. Samtidig er de forutsetninger for et nærmere samarbeid om vitenskapelige, økonomiske og miljømessige spørsmål.

Her har Norge et ansvar - som naboland til Sovjetunionen og suverenitetsinnehaver på Svalbard.

I kontakter med den sovjetiske ledelse, har regjeringen fremholdt at det er en unaturlig situasjon at grensen mellom Norges og Sovjetunionens økonomiske soner og kontinentalsokler, ikke er avklart. Vi har fremholdt at klare jurisdiksjonsgrenser er de beste forutsetninger for et samarbeid. Avtalen mellom Sverige og Sovjetunionen om Østersjøen, viste at det er mulig å løse slike spørsmål, også der partenes utgangspunkt er svært ulike.

Vi har derfor merket oss - med interesse - at det nå er kommet et nytt element inn i de forhandlingene som har pågått siden 1974. For noen uker siden mottok jeg - gjennom en sovjetisk spesialutsending - et personlig budskap fra statsminister Ryzjkov. Forslaget gikk ut på å supplere Ryzjkovs forslag fra januar med et forslag som gjaldt selve avgrensningsslinjen. Det innebærer en mindre modifikasjon av det sovjetiske standpunkt lengst i nord. Det er første gang Sovjetunionen har presentert et slikt forslag.

Inntil det er avtalt en endelig avgrensning, og vi må ta den tiden som behøves, er det midtlinjen som fastlegger utstrekningen av våre maritime områder. Jeg har understreket i mine samtaler med president Gorbatsjov, statsminister Ryzjkov og utenriksminister Sjevardnadze, at vårt mål i forhandlingene er en klar, entydig og enkel avgrensningslinje. Med det sovjetiske forslag som nå foreligger, vil de ekspertdrøftelsene som vi nå inviterer til, kunne bli mer meningsfylte.

Jeg regner med at den økte kontakt på politisk plan, sammen med et videre arbeid på embetsplan, vil være en fruktbar vekselvirkning i de forhandlinger som nå vil følge.

Debatten har vist at det er bred enighet i Stortinget om de overordnede målsettinger i vår politikk i nordområdene. Dette er av stor betydning i håndteringen av viktige saker for nasjonen som helhet, og hvor Norge har eneansvaret i spørsmål som kan få stor internasjonal betydning.